

Sisekaitseakadeemia
Justiitskolledž

Tarmo Vaap
KK 030

**ELUAEGSE KINNIPEETAVA
KRIMINAALSE KARJÄÄRI
RISKITEGURID**

(Tartu Vangla eluaegsete kinnipeetavate uurimise tulemustel)

Lõputöö

Juhendaja:
U. Traat

Tartu 2006

ANNOTATSIOON

KÄESOLEV LÕPUTÖÖ ON KIRJUTATUD EESTI KEELES, TEEMAL „ELUAEGSE KINNIPEETAVA KRIMINAALSE KARJÄÄRI RISKITEGURID” (TARTU VANGLAS ELUAEGSETE KINNIPEETAVATE NÄIDETELE TOETUDES) JA ON ESITATUD 43 LEHEKÜLJEL.

VÕÕRKEELNE RESÜMEE ON KIRJUTATUD INGLISE KEELES. LÕPUTÖÖ KOOSTAMISEL ON KASUTATUD 22 KIRJALIKKU ALLIKAT.

MÄRKSÕNADEKS ON KRIMINAALNE KARJÄÄR, RISKITEGURID.

KÄESOLEVA LÕPUTÖÖ UURIMISOBJEKTIKS ON KRIMINAALSED KARJÄÄRID JA AINEKS ON TARTU VANGLAS ELUAEGSET KARISTUST KANDVATE KINNIPEETAVATE KARJÄÄRI KUJUNEMISE RISKITEGURITE VÄLJASELGITAMINE.

ANTUD LÕPUTÖÖ EESMÄRGIKS ON VÄLJA SELGITADA RISKITEGURID, TOETUDES TARTU VANGLA ELUAEGSET VANGLAKARISTUST KANDVATE KINNIPEETAVATEGA LÄBIVIIDUD INTERVJUUDELE JA JUHTUMIANALÜÜSIDELE, MIS VIISID INIMESE ELUAEGSE VANGLAKARISTUSENI.

UURIMISMEETODINA ON TÖÖS KASUTATUD KINNIPEETAVATE INTERVJUEERIMIST JA JUHTUMIANALÜÜSI, MIS BASEERUB ISIKLIKE TOIMIKUTE ANALÜÜSIL.

LÕPUTÖÖ PRAKTILINE TÄHENDUS SEISNEB SELLES, ET ANTUD PROBLEEM ON AKTUAALNE JA VÄHE UURITUD.

UURIMUSEST LÄHTUVALT VÕIB HINNATA INIMESE KRIMINAALSE KARJÄÄRI ARENGU TÕENÄOSUST.

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
SISUKORD	3
SISSEJUHATUS	4
1. KRIMINAALSE ARENGU ANALÜÜSI TEOREETILISED ALUSED	6
1.1 Arengukriminoloogia ja kriminaalse karjääri mõiste	6
1.2 Kriminaalse karjääri võrdlus tavakarjääriga ning selle staadiumid	9
1.3 Kriminaalse karjääri põhilised seaduspärasused	10
2. KRIMINAALSE KARJÄÄRI UURIMISE METOODIKAID	11
2.1 Kasutatud uurimisstrateegiad ja meetodid	11
2.2 Kriminaalse karjääri kujunemise tõenäosus	13
3. UURING	15
3.1 Uuringu valim, meetodika ja hüpotees	15
3.2 Juhtumi analüüsid	15
3.2.1 Esimene kinnipeetav – K1	15
3.2.2 Teine kinnipeetav – K2	18
3.2.3 Kolmas kinnipeetav – K3	20
3.2.4 Neljas kinnipeetav – K4	22
3.2.5 Viies kinnipeetav – K5	24
3.2.6 Kuues kinnipeetav – K6	25
3.2.7 Seitsmes kinnipeetav – K7	27
3.2.8 Kaheksas kinnipeetav – K8	29
3.2.9 Üheksas kinnipeetav – K9	31
3.3 Tulemuste analüüs	33
KOKKUVÕTE	39
SUMMARY	41
KASUTATUD KIRJANDUS	42

SISSEJUHATUS

Õigusvastase käitumise laialdane levik inimpopulatsioonis ja suured erinevused indiviidide kriminaalses aktiivsuses on teaduslikult tõestatud faktid. Siinjuures iseloomustab õigusvastane käitumine eelkõige noori meessoost isikuid.

Püsiv kriminaalne käitumine, mis on omane ainult väikesele osale inimestest, saab reeglina alguse enne täiskasvanuiga. Paradoksaasel viisil tähendab kriminaalne käitumine täiskasvanuna enamasti, et isiku õigusvastane käitumine ilmnes juba alaealisena, kuid enamikust õigusvastaselt käituvatest alaealistest ei kujune täisealisena kurjategijaid (Thornberry 1997:3).

Käesoleva töö eesmärgiks on uurida Tartu Vanglas viibivate eluaegset vanglakaristust kandvate kinnipeetavate kriminaalset karjääri ja avastada selle kujunemise võimalikke seaduspärasusi.

On üldteada, et Eestis on suur kinnipeetavate arv ja resotsialiseerimise töö tulemuslikkus madal ning seetõttu raskete kriminaalsete karjäärade kujunemisprotsess eriti huvipakkuv. Eluaegset vanglakaristust kandvate kinnipeetavate kohta käivad uuringud seni puuduvad (Raska 2002).

Eesti ühiskond ei soovi teada, miks satub inimene eluks ajaks vanglasse. Süüdistatakse peret, vanemaid, alkoholi, riiki, kuid puudub soov probleemidega tegeleda (Saar 2001).

Käesolev uurimustöö tuuakse välja erinevaid, kriminaalse karjääri riski suurendavaid tegureid. Nende teadmine ja tunnistamine võib olla aluseks ühiskonna institutsioonide käitumismustrite muutumiseks.

Järgneva töö eesmärkideks ja ülesanneteks on anda ülevaade kriminaalse karjääri mõistest, selle uurimise meetoditest, avastatud seaduspärasustest ja süveneda nende isikute kriminaalsesse karjääri riskiteguritele, kelle tegevus kulmineerus eluaegse vangistuse kandmisega Tartu Vanglas.

Käesoleva lõputöö uurimisobjektiks on kriminaalsed karjäärid ja aineks on Tartu Vanglas eluaegset karistust kandvate kinnipeetavate karjääri kujunemise riskitegurite väljaselgitamine.

Töö baseerub eluaegset vangistust kandvate kinnipeetavatega läbiviidud intervjuudele ajavahemikul 2003-2006. Vaatluse alla oli võetud 12 eluaegset vangistust kandva kinnipeetavat. Kokkuvõttes kasutas autor 9 eluaegset vangistust kandva kinnipeetava koondintervjuud.

Autor otsib töös kinnitust järgmisele hüpoteesile:

Eluaegse kinnipeetava kriminaalne karjäär saab alguse juba lapsepõlves ja on riskitegurite eripärane kompositsioon.

Esimeses peatükis süveneb autor kriminaalse arengu analüüsi teoreetilistesse alustesse. Eraldi vaatab autor arengukriminoloogia ja kriminaalse karjääri mõistet ja kriminaalse karjääri võrdlust tavakarjääriga ning selle staadiumeid ning kriminaalse karjääri põhilisi seaduspärasusi.

Teises peatükis puudutab töö autor kriminaalse karjääri uurimise meetodikaid ja vaatleb lähemalt oma töös kasutatud uurimisstrateegiad ning kriminaalse karjääri kujunemise tõenäosust.

Kolmas peatükk on pühendatud eluaegset vanglakaristust kandvate kinnipeetavate kriminaalse karjääri kujunemise uuringule ja saadud tulemuste analüüsile.

1. KRIMINAALSE ARENGU ANALÜÜSI TEOREETILISED ALUSED

1.1 Arengukriminoloogia ja kriminaalse karjääri mõiste

Kriminaalset karjääri defineeritakse kriminoloogias kõige üldisemalt kui „indiviidi poolt toimepandud õigusrikkumiste ja kuritegude aegrida” (Farrington 1997: 511).

Laia tunnustuse leidnud teadusmetodoloogilise põhimõtte järgi tuleks kõike kuritegevusega seonduvat analüüsida ja interpreteerida ühel kindlal tunnetuslikul tasandil, mis on valitud kolme erineva hulgast. Nendeks on kuritegevuse, kriminaalse aktiivsuse ja kurjategija tasandid (Pinatel 1963:22- 27).

Omamoodi (kuld)reegliks on kujunenud põhimõte, mille järgi empiiriliste uuringute muutujate defineerimisel määratakse esmalt kindlaks interpreteerimise tasand ja eristatakse seda järjekindlalt teistest. Igal analüüsi tasandil on originaalne perspektiiv, uurimismeetodid ja eesmärgid ning oluline on vältida ühe tasandi mõistete ja seaduspärasuste mehhaanilist ülekandmist teisele. Näiteks kuriteo toimepanemise põhjustelt isiksuse tasandil, kus peamist rolli mängivad subjektiivsed, motivatsioonilised faktorid, ei saa lihtsalt üle minna kuritegevuse üldisematele põhjustele ühiskonnas. Niisugune mudel ei ole absoluutne ja kriminoloogias eksisteerib mitmeid alternatiivseid lähenemisi, kus nimetatud tasandite eristamine ei ole esmatähtis. Üks selliseid on näiteks argielu teooria (routine activities approach), mille abil püütakse seletada nii kuritegude toimepanekut indiviidi tasandil kui ka kuritegevust ühiskonnas (Felson 1998).

Kuritegevus massinähtusena on traditsiooniliselt käsitletav kui kindla aja jooksul teataval territooriumil toime pandud kuritegude kogum, mis sõltub eelkõige ühiskonnas toimivatest üldistest sotsiaal- majanduslikest faktoritest. Kuritegevuse tasandi nähtuste hulka kuuluvad lisaks kuriteo koosseisude sätestamisele seaduseandja poolt sotsiaalsed (riiklikud) reaktsioonid kuritegevusele.

Teine, kriminaalse aktiivsuse tasand, keskendub kas kuriteo või kuritegude grupi toimepanemisele, mis on mõjutatud kindlatest ja märksa konkreetsematest faktoritest. Kuna kuritegusid vaadeldakse kui suuremal või väiksemal määral stereotüüpseid

käitumisviise antud sotsiaalses keskkonnas, püütakse kindlaks teha nende toimepanemise üldisi seaduspärasusi.

Kurjategija uurimine on suunatud konkreetse kuriteo või kuritegude toimepanija, isiksusele ning vaatlleb isiksuslikke ja keskkonna karakteristikuid, mis on mõjutanud kindlate omadustega isiksuse kujunemist ja arengut. Sel tasandil on võimalik keskendumine näiteks bioloogilisele, psühholoogilisele või sotsiaalsetele riskiteguritele (Felson 1998).

Käesolevas uurimistöös on autor pööranud põhitähelepanu Tartu Vanglas viibivate eluaegset vangistust kandvate kinnipeetavate isiksuslike- ja vahetu keskkonna riskitegurite analüüsile.

Kriminaalse karjääri käsitlemise aluseks oleva peamise idee saab kokku võtta järgmiselt. Kõik kuriteod pannakse toime indiviidide poolt (ka siis kui on tegemist grupiviisilise kuriteoga) ja õiguskaitse süsteemis tehtud otsused realiseeritakse samuti konkreetsete indiviidide suhtes. Kriminaalsete karjäärade kohta kogutakse andmeid küll indiviiditi, kuid tulemuseks saadakse üldised seaduspärasused karjäärade kulgemise viiside kohta. Seega kombineeruvad kriminaalse karjääri uuringutes viljakalt üksikjuhtumid ja üldised seaduspärasused (Raska 1994).

Kriminaalsete karjäärade uurimise uuenduslikkus seisneb selles, et vaadeldakse teatavat hulka indiviide ning nende kriminaalset aktiivsust mingi aja jooksul, tuuakse üldistatud kujul välja tüüpilised jooned ja seaduspärasused indiviidide kriminaalses praktikas. Siit võivad näiteks tuleneda olulised kriminaalpoliitilised järeldused riiklike ressursside täpsemal adresseerimisel nõnda, et kõige suurem hulk vahendeid leiaks kasutamist kõige aktiivsemate kurjategijate käitumise kontrollimisel. Kõrvuti individuaalsete kriminaalsete karjääridega on võimalik keskenduda inimkoosluste kriminaalsetele karjääridele nagu näiteks perekonnad ja teised suuremad või väiksemad inimeste grupid (Saar 2002).

Arengukriminoloogia on suhteliselt noor kriminoloogia haru, mida on viljeldud viimasel kolmekümnel aastal. Suuremate saavutusteni on jõudnud USA, Ühendkuningriikide, Uus-Meremaa ja Kanana uurijad (Raska 2002).

Arengukriminoloogia põhiliste uurimisvaldkondadena saab välja tuua kaks aspekti:

- a. Seadusrikkumise arengu ning dünaamika uurimine vanuselises mõõtnes.
- b. Seadusrikkumisi soodustavate tegurite kindlaks määramine (Blumstein 1986).

Seadusrikkumisi soodustavad tegurid võib jagada kolme ossa:

- Tegurid, millest algab kriminaalne karjäär.
- Kriminaalne karjäär, kui elustiil.
- Iseloomustavad tegurid (Kaiser 1990: 36).

Kriminaalset karjääri saab defineerida järgmiselt – see on indiviidi poolt pikema aja jooksul toime pandud õigusrikkumiste toimumise kestvus ja intensiivsus ehk kurjategija väär- ja kuritegude aegrida (Farrington 1997: 511).

Kriminaalset karjääri iseloomustavad kolm dimensiooni:

- a. Õigusrikkumiste sagedus.
- b. Õigusrikkumiste kestvus. Selle all mõeldakse ajavahemikku mil toimus isiku kriminaalse karjääri algus, kestvus ja lõpp.
- c. Õigusrikkumiste tõsidus, raskusaste (Olweus 1989).

Kriminaalse karjääri põhiliseks uurimismeetodiks on longituudmeetod ehk kestusuuring. See seisneb grupi isikute pikaajalises jälgimises (Kenkmann & Saarniit 1998: 9-35).

Sellise isikute üks kõige silmapaistvamaks uurimuseks võib nimetada *Cambridge-Sommerwille Youth Study't* eesotsas professor David P. Farrington'iga algusega 1984.aastal (Powers & Witmer 1951).

Kokkuvõtteid sellest uuringust tehti veel 1990-te alguses.

Teise uurimusena võib välja tuua *Dunedin Multidisciplinary Health and Development Study*. Selle uurimuse eestvedajaks oli professor Terrie Moffitt. (Ginter 2000)

Viimane uuring tõi välja kaks põhilist arengutrajektoori:

- Noorukieaga põhinev trajektoor – see algab varases noorukieas ja lõpeb hilise noorukieaga või varase täiskasvanueaga.

- Elukestev trajektoor – lapseas algav ja täiskasvanu eas jätkuv trajektoor.

Elukestva trajektooriga õigusrikkujate osa hõlmab umbes 6% kõigist noortest õigusrikkujaist ja see 6% paneb toime üle 50% rasketest, umbes 75% kõigist isikuvastastest kuritegudest.

1.2 Kriminaalse karjääri võrdlus tavakarjääriga ning selle staadiumid

Kriminaalse- ja tavakarjääri põhierinevuseks on see, et hälbivale teele sattunu karjäär on kiire. Kiire tee mööda allakäiguspiraali (Lyckenbill & Best 1981).

Kriminaalset karjääri iseloomustavad veel:

- Sage tegevusala ja ka elukoha vahetus.
- Varasem hääbumine. Hääbumine võib olla seotud isiku surma või vangistusega (Moffitt 1993).

Kriminaalkarjääri saab kirjeldada järgmiste isiku mudelite põhjal:

- Kriminaalse karjääri sundkäikude mudel (näiteks pikk perevägivald või siis pikk raske majanduslik olukord).
- Triivimine pisikeste sammudega (siin on põhiliseks suunajaks seltskond, isiku kaasaminek seltskonnaga).
- Teadliku otsuse langetamine (näiteks nooruk, kes vireleb kitsikuses nähes teiste heaolu, langetab otsuse, et jõuab majanduslikust kitsikusest välja vahendeid valimata).
- Sponsoreerimine (kellegi poolt tellitud ja kinni makstud tegevus) (Farrington 1991).

Igasugusel karjääril on oma algus, tipp- ja lõppfaas.

Kriminaalne karjäär hääbub järgmistel põhjustel:

- Isiku surm või tervise nõrgenemine.
- Arreteerimine või arreteerimise oht.
- Pereelu tekkimine
- Võimete / välimuse hääbumine.

- Sügava tülpimuse või väsimuse teke.
- Kaaslase surm või haigestumine.
- Legitiimse soodsa teenimisvõimaluse tekkimine.
- Radikaalne elukoha vahetus. (Moffitt 1993)

1.3 Kriminaalse karjääri põhilised seaduspärasused

Kriminaalsete karjääride uuringutest saab välja tuua põhilised seaduspärasused:

- a. Mida varasemas eas alustatakse, seda pikemaks see karjäär kujuneb (heaks näiteks on siin Al Capone).
- b. Mida varasemas eas alustatakse õiguserikkumisega, seda tõenäolisemalt jõutakse raskete kuritegudeni.
- c. Kriminaalse käitumisega tehakse algust kõige sagedamini teismelises eas (11..13 eluaastat).
- d. Kõige kõrgem on kuritegevuse tase noorukieas (14..17 eluaastat).
- e. Pika kriminaalse minevikuga inimesed kannatavad küllalt tõenäoliselt isiksuse häirete all (näiteks antisotsiaalne isiksuse häire).
- f. Raskeid isikuvastaseid kuritegusid toimepannud isikutel on üldiselt madal IQ, nad on tunduvalt impulsiivsemad.
- g. Mida tugevamalt ollakse seotud uimasti pruukimisega, seda tõenäolisemalt jõutakse seaduserikkumiseni.
- h. Mida rohkem on last varasemas eas kehaliselt väärkoheldud või hooletusse jäetud, seda tõenäolisemalt areneb lapsest vägivaldne kurjategija.
- i. Enamus kurjategijaid on vanuses 14 – 30 eluaastat (Moffitt 1993).

Välja võib tuua veel täiendava aspektina asjasolu, et antisotsiaalne käitumine lapseas viib kroonilise delikventsuseni noorukieas, see jälle omakorda retsidiivsuseni täiskasvanueas.

2. KRIMINAALSE KARJÄÄRI UURIMISE METOODIKA

2.1 Kasutatud uuringustrateegiad ja meetodid

Uurimuse tegijatel on kalduvus korduvalt toetuda mingile uurimuslikule lähenemiseviisile. Psühholoogiliselt häälestatud uurija võib soosida ainult eksperimentaalset strateegiat.

Käitumisteaduslikes empiirilistes uuringutes, mis on suunatud mingi nähtuse arengule, jälgitakse nimetatud nähtust teatava ajavahemiku jooksul. Kriminaalsete karjäärade puhul on sel eesmärgil kasutatud valdavalt longituudstrateegiat, mis sobib kõige paremini kriminaalse karjääri kui protsessi käsitlemiseks.

Longituudstrateegia eeldab ühtedelt ja samadelt indiviididelt mitme järjestikkuse andmekogumise toimunist individuaalse elukäigu teatavatel momentidel, saamaks andmeid nende elukäigu analüüsimiseks sotsiaalse keskkonna kontekstis (Kenkmann & Saarniit 1998: 9-35).

Nii luuakse võimalus jälgida uuringus haaratud indiviidide omast isearenemist, seesmist muutumist. Longituuduuringute eesmärgiks on informatsiooni saamine arenguprotsessi kohta ajalises perspektiivis, kusjuures ajaline aspekt mängib longituuduuringus tsentraalset rolli.

Autor huvitus eluaegset vangistust kandvates kinnipeetavatest asudes tööle Tartu Vanglasse 2002 aasta lõpul. Uuringu materjalid on kokkuvõtte kolme aasta jooksul kinnipeetavatega läbiviidud intervjuudest.

Olemasolevas lõputöös ei saa autor täiel määral kasutada longituuduuringut, kuna uuringut on läbi viidud ajavahemikul jaanuar 2003. kuni aprill 2006. aastani. Selle aja vältel on viidud läbi kümneid vestlusi Tartu Vanglas viibivate, eluaegset vanglakaristust kandvate kinnipeetavatega. Longituuduuringuks on vajalik pikem ajavahemik ja stabiilsem (kontrollitavam) informatsioon, kui see on intervjuud kinnipeetavatega.

Üheks võimalikuks uurimismeetodiks on juhtumiuurimuse meetod (*case study*).

Juhtumiuurimus koosneb üksikasjalikust, põhjalikust teabest üksikutest või väikestest omavahel seotud juhtumiste hulgast (Robson 1995: 40).

Uuringu tunnusteks on:

- Objekt, isik.
- Huvi objektiks on tavalised protsessid.
- Andmeid kogutakse intervjuude ja dokumentide uurimisega (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2004: 126)

Autori poolt läbiviidud uuringut võib nimetada longituuduuringu sugemetega juhtumiuurimuse meetodiks.

Uuringu taotluseks on nähtuse – kriminaalse karjääri - tüüpilisem kirjeldus ja võimalikke soodustavate riskide väljatoomine.

Põhilisteks teemadeks Tartu Vanglas eluaegset vangistust kandvatega kinnipeetavatega ajavahemikul 2003-2006 läbiviidud intervjuudes olid:

- Sünnikoht, kodu (oma maja, korter, ühiselamu, naabrid, keskkond).
- Vanemad, ka vahetult enne süüdimõistmist.
- Lapsepõlv, õed, vennad, lasteaed.
- Kooliaeg, klassikaaslased, õppeedukus, kooliväline tegevus.
- Sõbrad, tuttavad (kes on Teile jaoks sõber).
- Töö, oskused, kogemused.
- Mis asjaoludel määras kohus Teile eluaegse vanglakaristuse.
- Sõltuvused (alkohol, narkootilised ja psühhotroopsed ained).
- Haigused (psühhopaatia, kaasasündinud haigused, antisotsiaalne isikuhäire).
- Füüsiline, psühholoogiline, seksuaalne väärkohtlemine.
- Millal algas kriminaalne karjäär? Kas peab end kurjategujaks?

Tihti sõltus intervjuu avameelsus ja kestvus mingisugustest erinevatest asjaoludest, nagu:

- Kinnipeetavate väljakujunenud negatiivne suhtumine vanglaametnikesse.
- Kinnipeetava kartus võimaliku varjatud seaduserikkumise avalikukstulekut.
- Vanglaametnike suur koormatus, vestelda - intervjuerida ei saa „jooksult”.

- Kõik vanglaametnikud, isegi sotsiaaltöötajad ja psühholoogid, ei suuda eluaegset vanglakaristust kandvat kinnipeetavat avalikku vestlusesse tõmmata.
- Muud, varjatud asjaolud.

2.2 Kriminaalse karjääri kujunemise tõenäosus

Eluaegseid vangistust kandvate kinnipeetavate kriminaalsete karjäärade analüüsil kasutab autor riskifaktoriaalset lähenemisviisi. Teeb kindlaks riskitegurid, mille koosmõjul jõudis inimene eluaegse vangistuseni.

Riskifaktoriaalne lähenemisviis tekkis 1990-ndate alguses, ülevõetuna tervishoiu ennetustöö strateegiast (eriti rakendati seda teooriat südameveresoonkonna haiguste ennetamiseks).

Tegureid, mis suurendavad kriminaalse käitumise tekkimise või süvendamise tõenäolisust, nimetatakse riskiteguriteks.

Riskitegurid ennustavad kriminaalse või probleemse käitumise kujunemise kõrgendatud riski.

Kuid riskitegurid ei tähenda fataalsust ega garanteeri kriminaalse käitumise teket, vaid ainult selle tekkimise või süvenemise tõenäolisust, ega ennusta iga indiviidi sattumist kriminaalsele teele.

Eraldi saab välja tuua ka kaitsetegureid, need on tegurid, mis vähendavad kriminaalse käitumise tõenäolisust.

Riskitegureid liigitatakse:

- Mõjutatavuse järgi:
 - Muutuvad ehk dünaamilised (keskkond, elukoht, suhted, haridus j.t).
 - Muutumatud ehk staatilised (pärilikud kaasantud tegurid - temperament, IQ).

- Loomuse järgi:
 - Bioloogilise päritoluga ehk biogeensed (testosterooni tase, kserotoniini tase).
 - Psühholoogilise päritoluga ehk psühhogeensed (hüperaktiivsus, agressiivsus).
 - Sotsiaalse päritoluga ehk sotsiogeensed (sõbrad, keskkond, haridus).

Autor kordab veelkord, et riskifaktorid ei toimi iseeneslikult, vaid ainult suurendavad kriminaalse käitumise riski (Traat 2005).

3. UURING

Järgnevas töös kasutab autor uuringu meetodit saab nimetada longituuduuringu sugemetega juhtumiuurimuse meetodiks (*case study*).

Juhtumiuurimus koosneb üksikasjalikust, põhjalikust teabest üksikutest või väikestest omavahel seotud juhtumiste hulgast (Robson 1995: 40).

Kuna eluaegset vangistust kandvaid kinnipeetavaid saab nimetada spetsiifiliseks kontingendiks, ei saa neile lähenemiseks kasutada igasuguseid meetodeid. Kinnipeetavatega on viidud kolme aasta jooksul läbi intervjuusid. Korduvalt on esitatud samu küsimusi ja puudutatud samu teemasid. Tulemused on kokku võetud tabelis.

3.1 Uuringu valim, meetodika ja hüpotees

Uuringu valimi moodustasid 12 Tartu Vanglas eluaegset vangistust kandvat kinnipeetavat. Kolme aasta jooksul vahetas 2 kinnipeetavat vanglat ja üks suri.

Uuringu meetodiks võib nimetada longituuduuringu tunnustega juhtumiuuringut.

Juba töö alguses püstitas autor hüpoteesi: Eluaegse kinnipeetava kriminaalne karjäär saab alguse juba lapsepõlves ja on riskitegurite eripärane kompositsioon.

3.2 Juhtumi analüüsid

3.2.1 Esimene kinnipeetav – K 1

Autor nimetab ta järgnevas tekstis lühidalt kinnipeetavaks K1.

Vangistusega karistatud esimest korda, sündinud 1971. aastal, süüdimõistetud 2000. aastal, sündinud Tartus, elukoht Tartus, eestlane, Eesti Vabariigi kodanik, peres lisaks kaks õde, vallaline, ei tööta, põhiharidusega, ehitustöölise kutsega (K1 toimik).

Järgnevalt on kaldkirjas toodud kokkuvõtte mitme aasta vältel K1-ga läbiviidud intervjuudest.

K1 sündis paljuliikmelises peres, kus sugulussidemed on väga segased, laste tegelikud isad on teadmata, või ema poolt varjatud. Pere põhiline sissetulek kulus alkoholile. Lapsed kasvasid omapäi. Arengupeetus on K1 arvates suuresti seotud „äraajoodud“ geenidest ja sellest, et K1-ga üldse ei tegeletud. Tugevama iseloomuga ja võib-olla teravamaga mõistusega peretütred leidsid ise tee enda äraelatamiseks.

Huvitav on siinjuures see, et K1 räägib oma lähisugulastest ainult negatiivses toonis. Siin võib olla tegemist poisi suhtes toime pandud psühholoogilise väärkohtlemisega.

Lapsepõlves puudus K1-l isa juhtiv ja toetav käsi. Oma isast teab K1 ainult nime (teadmata, kas see on õige) ja seda, et ta on kusagil olemas. Perekonna vaimseks keskmeks oli kuriteo toimumise hetkeks juba pensionipõlves olev ema, kelle rahalised võimalused olid piiratud - pensionist just väga laialt ei ela. Peret aitas pisut rahaliselt ka K1-e õde.

„Mida sa loll ometi teed?“, „Miks sa ei õpi?“, „Mine ole kusagil paar tundi“... Need lühikesed fraasid, purjus inimeste mörin ja mõnuohked ning - karjed on see vähene, mida K1 on oma varasemas elus tihti kuulnud.

Sõpru K1-l ei olnud, sest kes tahab sõbraks „lulli äbarikku“. Tänavaharidusest koos abikooli õpetusega jäi aga elus läbilöömiseks väheks. K1-l tekkis juba varases nooruses vajadus end välja elada ja kehtestada end kuidagigi teiste silmis. Teadmiste ja füüsilise olekuga ta seda ei suutnud. Ainsaks abiks sai alkohol. Raha alkoholi ostmiseks oli aga järjest raskem leida. Püüdes veel päästa midagi leidis õde K1-le tööd puidutöötlemispinkide töölise õpilasena, kuid see töö tundus liiga raske ja varsti ta loobus sellest.

Siinkohal on huvitav tähele panna, et K1-ga läbiviidud intervjuud koosnesid ainult üldisest kriitikast, nii enese kui teiste suhtes.

Järgnevas refereerib autor K1-e toimikut, saamaks lõplikku ülevaadet K1-e kriminaalse karjääri tipust:

Tartu Ülikooli Kliinikumi Psühhiaatria haigla teatisest nähtub, et kinnipeetav on pöördunud nende vastuvõtuosakonda ajavahemikul 1978 – 1989 diagnoosiga vaimse arengu mahajäämus.

1997. aastal toodi kodust kiirabi poolt valvearstile, diagnoositi kohanemishäiret ja kerget vaimset alaarengut. Hiljem kiirabisse pöördunud ei ole.

Ambulatoorsest komplekselt kohtupsühhiaatria- ja kohtupsühholoogia ekspertiisi aktis väljendatud ekspertide arvamuse kohaselt ei põe kinnipeetav vaimuhaigust, kuid tal esineb kerge vaimne alaareng (debiilsus) ja alkoholisõltuvus, mis aga ei sega tal arusaamast oma tegude iseloomust ja neid juhtimast.

Ekspertide arvamuse kohaselt ei esinenud K1-l 1999.aastal temale inkrimineerivate tegude toimepanemise ajal psühhoosi tunnuseid, ta oli kontaktis ümbritsevaga, tegutses sihipäraselt, tal ei esinenud teadvuse häireid, luulumõtteid ega meelepeteid.

Ekspertide arvamuse kohaselt oli K1 tavalises alkoholihoobes. Ekspertide arvamuse kohaselt ei saa K1-e välises käitumises temale inkrimineerivate tegude toimepanemise ajal täheldada füsioloogilisele afektile ega muule erilisele emotsionaalsele seisundile iseloomulikke tunnuste kogumit. K1-l tavalise alkoholihoobe foonil vallandunud ärritusreaktsioon ei olnud väljendunud sel määral, et oleks piiranud uuritava võimet ümbrusest ja oma tegevusest arusaamiseks oma tegude juhtimiseks.

Ekspertide arvamuse kohaselt on K1 käitumise impulsiivsus, kõrge agressiivsus ning alanenud kriitikavõime oma tegude võimalike tagajärgede suhtes tavalisele alkoholihoobe iseloomulikud tunnused. Eelnimetatud ekspertide arvamusest nähtuvaga on kooskõlas ka K1 kohta abikoolist väljastatud iseloomustusest nähtuv - vaimse arengu mahajäämuse tõttu oli tal suuri raskusi koolis edasijõudmisega.

Viimases töökohas iseloomustatakse K1-e kui isikut, kes täitis puidutöötlemispinkide tööliste õpilasena oma tööülesandeid rahuldavalt, kuid kellest lühikese töötamise aja tõttu ei kujunenud kui isiksusest mingit üldpilti. Tema töösuhe lõpetati, kuna jäi töölt puuduma.

K1-e süüdistatakse selles, et tema alkoholijoobes, eramus nelja isiku tahtliku tapmise eesmärgil, pärast seda, kui üks kannatanu oli temale keeldunud andmast viina raha, lõi huligaansel ajendil korduvalt noaga õe elukaaslast, tekitades temale kokku 18 torke- ja löikehaava näo, rindkere, ülakõhu, puusa ja ülajäsemete piirkonda, kusjuures viimase surma põhjuseks oli vasakusse rinnaõõnde, kõhuõõnde ja kõhukelme tagusesse ruumi tungivad torke, ja löikehaavad vasaku kopsu, vahelihase ja põrna vigastusega.

Seejärel lõi ta õde, tekitades temale kokku 6 torke- ja löikehaava rindkere ja kaela piirkonda, kusjuures õe surma põhjuseks oli mõlemasse rinnaõõnde tungivad torke- ja löikehaavad koos elutähtsate siseelundite- südame, mõlema kopsu, suurte veresoonte - ülemine õõnesveeni ning parema kopsuarteri ja veeni vigastustega.

7 - aastasele õe lapsele (sündinud 1992.aastal), tekitas kokku 27 torke- ja löikehaava kehatüve, vasaku reie, rindkere, kaela, kukla ja ülajäsemete piirkonda, kusjuures lapse surma põhjuseks oli mõlemasse rinnaõõnde ja kõhuõõnde tungivad ning läbistavad torke- ja löikehaavad elutähtsate siseorganite - mõlema kopsu, maksa, parema neeru, mao ja peensoole vigastustega.

1 - aastasele õe lapsele (sündinud 1997.aastal), tekitas kokku 6 torke-, löike- ja raiehaava pea ja selja piirkonda, kusjuures väikelapse surma põhjuseks oli koljuõõnde tungivad torke-, löike- ja raiehaav koos koljuläe luude ja peaaaju vigastustega.

Õe elukaaslane, õde, õe lapsed surid saadud kehavigastustesse kohapeal.

3.2.2 Teine kinnipeetav – K2

Seda kinnipeetavat märgib autor järgnevalt kokkuleppeliselt K2-ga.

K2 -te saab iseloomustada järgnevalt:

Sündinud 1962. aastal, süüdi mõistetud 2006. aastal, eestlane, Eesti Vabariigi kodanik, lahutatud, kaks last, kõrgharidus, inseneri kutse, varem kriminaalkorras karistatud kolmel korral ja halduskorras kahel korral (K2 toimik).

Erinevalt oma teistest uuringu osalistest K2 oma eelnevast elust vaikis. Keeldus igasugusest vestlusesest, öeldes, et eelnev elu on tema jaoks kadunud.

Järgnevas refereerib autor K2-e toimikut, saamaks lõplikku ülevaadet K2-e kriminaalse karjääri tipust:

Vastastiku tüli käigus tegutsedes tahtliku tapmise eesmärgil lõi K2 2001. aastal kannatanut V rusikaga näkku, mille tulemusel viimane kukkus voodile, ja jätkas seejärel kannatanu peksmist rusikatega näo ja keha piirkonda. Pärast seda kui kannatanu V oli põrandale kukkunud, hakkas K2 peksma kannatanut jalgadega keha piirkonda ja rusikatega näkku, tekitades talle roide ja ninaluu murde, peapõrutuse, põrutusrebimishaavad ning erinevaid haavu üle keha. Seejärel haaras K2 kannatanul V kõrist ja kägistas teda, misjärel kannatanu suri.

2002.aasta ühel hommikul, olles alkoholihoobes, lõi K2 tahtlikult huligaansel ajendil tahtliku tapmise eesmärgil kušetil pikutavale kannatanule O korduvalt jalaga pea ja näo piirkonda, tekitades viimasele üliraske kehavigastuse.

K2 tõukas kannatanut eesmärgiga omakasu ajendil võtta enda kasutusse kannatanu kasutuses olev vagunelamu, mille tagajärjel kannatanu kukkus trepist alla peaga vastu välistrepil olnud sangpommi ja plekkämbrit, põhjustades sellega kannatanule pea kinnise tõmptrauma koos verevalumite ja põrutushaavadega peapiirkonnas, mille tagajärjel kannatanu suri.

K2 suhtes on teostatud ambulatoorne kompleksne kohtupsühhiaatriline ja -psühholoogiline ekspertiis, mille tulemusena on selgunud, et K2 ei ole nõrgamõistuslik ja sooritatud kuritegude ajal ei olnud K2 vaimutegevuse ajutist riket. Ta oli võimeline endale oma tegevustest aru andma ja neid juhtima.

3.2.3 Kolmas kinnipeetav – K3

Kinnipeetavat nimetab autor järgnevas tekstis kokkuleppeliselt K3-ks.

K3-e võib iseloomustada järgnevalt:

K3 on sündinud 1966. aastal, süüdimõistetud 1995. aastal, sündinud Uljanovski Venemaal, elukoht Eestis Kohtla-Järvel, venelane, kodakondsuseta, lõpetamata keskharidus, peres õde ja kaks venda, lahutatud, viimane töökoht Volta, eriala autojuht. Varem kohtulikult karistatud kolmel korral (K3 toimik).

Iseloomustavaks jooneks oli veel vähene õppimissuutlikus ja puudulik arusaam elust. K3 tunnistab elus ainult kahte asja – raha ja jõudu.

Järgnevalt on kaldkirjas toodud kokkuvõtte mitme aasta vältel K3ga läbiviidud intervjuudest:

K3 sündis Uljanovskis, korralikus peres. Peres koosnes vanematest, tütrest, kolm poisist. Rahaliselt suutsid vanemad pere hoida üle keskmise. Laste suhtes rahaga ei koonerdatud. Tihti anti taskuraha küsimatagi. Lapsepõlves mängiti suures grupis koos oma tänava lastega, põhiliselt sõda.

Lasteaias K3 ei käinud, kuna kannatas nõrga tervise all.

Koolis ei meeldinud olla juba algusest. Õppimisega olid pidevad probleemid – need said lahenduse tänaval (kaklustes).

K3 keeldub täpsustamast oma haridust. K3-e haridusliku tee kohta on tehtud mitmeid järelepärimisi. Seda ei tõenda ükski dokument. Tõenäoline on, et K3-l on algharidus, kui sedagi.

K3 suitsetab oma mäletamist mööda 12-st eluaastast ja tarvitab umbes samast ajast ka alkoholi.

K3-l avanes võimalus tulla Eestisse elama. Siin leidis ta ka tulevase kaasa. Läbi kaasa sai ta ka omale tööd. Abikaasal olid laiad sidemed.

K3 ei täpsusta sidemete sisu, kuid vihahoos, vanglas juba lahutatud abikaasaga telefonitsi vesteldes, kutsus ta tihti naist „litsiks”.

Segavaks momendiks oli olukord, et kolmekümnendaks eluaastaks oli K3 väljakujunenud alkohoolik, kes kas jõi või magas. Jõi päevas keskmiselt liitri viina. Puskarit vihkas. Sigarettidest eelistas välismaiseid, põhiliselt” Marlborot. Suur osa sissetulekust kulus viinale ja vaba aeg „sõpradega ja tuttavatega suhete klaarimisele”. Deliiriumihood sagesid, kontroll enese üle kadus. Tööl suhtuti K3-e hästi, haises küll pisut, aga oli „kaine”. Töö lõppedes oli esimene tee poodi. Hea oli olla purjus. Maailm tundus turvalisena. K3 oli siis ise valitseja. Kõik kartsid teda ja austasid.

Järgnevas refereerib autor K3-e toimikut, saamaks lõplikku ülevaadet K3-e kriminaalse karjääri tipust:

K3 on süüdistatud, et 1995. aastal isiklike vaenulike suhete pinnal, peksis ta käte ja jalgadega oma sugulast Z, tekitades talle tahtlikult raske kehavigastuse.

1995. aastal, olles alkoholihoobes, kakles ta huligaansel ajendil kannatanu D-ga, lüües teda palju kordi käte ja jalgadega pea ja keha piirkonda ning ähvardades teda tappa kaasasolnud noaga.

1995. aastal, olles alkoholihoobes, peksis K3 huligaansel ajendil DD lüües teda palju kordi rusikate ja jalgadega vastupead ja keha ning pärast seda, kui kannatanu DD kukkus rohule, võttis K3 kirve ja ähvardas kannatanut DD tappa, kuid viimasel õnnestus põgeneda.

K3 alustas koos kaaslastega kannatanu DD otsimist, lõhkudes ja rüüstates selle käigus neli korterit.

Samal ööl tungis alkoholihoobes K3 koos kaaslastega huligaansel ajendil tuttava korterisse ning peksis käte ja jalgadega korteris viibinud kannatanuid S ja N, tekitades neile kehavigastusi, pärast mida vedas koos kaaslastega kannatanud S ja N mikrobussi, samas nõudes, et kannatanud annaksid välja kannatanu DD. K3 koos kaaslasega võtsid kannatanu S, N ning ka juurde tõtanud DD kätest ja jalgadest kinni ning heitsid

kannatanud järsakusse. Veendunud, et kannatanud enam ei liiguta K3 lahkus koos kaaslastega. Kannatanud S ja N surid kohapeal saadud vigastustesse. Kannatanu DD oli saanud raske kehavigastuse.

3.2.4 Neljas kinnipeetav – K4

Järgnevas tekstis nimetab autor neljandat kinnipeetavat K4-ks.

K4 saab iseloomustada, kui inimest kellel on alati õigus, tal on piiratud arusaam õiglusest ja õigusest ja samuti vaevab teda tagasihoidlik kasv.

Vangistusega karistatud esimest korda, sündinud 1961. aastal, süüdimõistetud 1998. aastal, sündinud Tallinnas, isa kohtulikult karistatud, eestlane, Eesti Vabariigi kodanik, vallaline, omab abieluvälist poega, töötu, ilma kindla elukohata, oma sõnul keskkaridusega, haridusttõendav dokument puudub, eriala puudub (K4 toimik).

Järgnevalt on kaldkirjas toodud kokkuvõtte mitme aasta vältel K4-ga läbiviidud intervjuudest.

K4 sündis maamajas. Isa istus põhiliselt. Pere juhiks oli ema. Ema omas autoriteeti ja kaitses last teiste eest igati. Samas karistas ta poisi üleastumisi karmilt. Tihti tantsis K4 seljal rihm. Lapsena otsis K4 ema füüsilist lähedust, kuid põrkus armetule tõrjumisele. Veel 16 aastasel, pidi K4 luba küsima, et vanni minna.

Koolikaaslasi K4 vältis, kuna ta väljanägemine ja riided ei olnud selle aja malli järgi. Koolist läks K4 ema töökohta, kuna tal polnud lubatud olla üksinda kodus. Kinost, telerist ja muudest laste lõbudest ei teadnud K4 midagi. Isegi teiste lastega ei lubanud ema K4-l mängida.

Kui K4 füüsiline vorm oli juba piisavalt kaugemale arenenud, võttis K4 emalt rihma ja jooksis kodust ära. Hiljem tagasi tulles võttis ema poega kui võrdset. Saadud vabadust kasutas K4 joomisele ja suitsetamisele. Kool jäi teisejärguliseks.

K4 leidis elukaaslase ja varsti sündis ka laps. Kuigi ekspertiis on kindlaks teinud lapse tõelise isa, peab K4 last endiselt enda omaks. K4 uputas oma mured alkoholisse.

K4 ei ole end kuriteoepisoodides süüdi tunnistanud. Eriti suurteks uurija ja kohtu fabritseeringuteks nimetab K4 vägistamise ning relvaga ähvardamise episoodide.

Järgnevas refereerib autor K4 toimikut, saamaks ülevaadet K4 kriminaalse karjääri tipust:

Ajavahemikul 1991-1994. aastal oli K4 koos kaaslastega toime pannud mitmeid kelmusi, lubades kannatanutele väljamõeldud tagatistega erinevaid rahasummasid ja saades selle vastu transpordivahendeid.

1993. aastal, olles alkoholihoobes, tungis K4 kallale kannatanule A, pekstes teda käte ja jalgadega näo ja keha piirkonda, ähvardades peksmise vahepausidel kannatanut A noaga tappa.

1994. aastal varastas K4 salaja perekond J kuuluvast majast raha ja väärtesemeid.

1994. aastal pani K4 toime oma tegevuse varjamiseks kolme kannatanu tapmise (ühe kannatanu tapmise eelse vägistamise ja tema sugukire rahuldamisega ebaloomulikul viisil) ja jälgede hävitamise talu süütamisega (K4 toimik).

1994. aastal olles alkoholihoobes sõimas K4 ebatsensuursete sõnadega tundmatuid isikuid ning tulistas viimaste suunas ühe lasu tulirelvast.

1995. aastal kasutas vägivalda ja ähvardas selle kasutamisega, asus K4 suguühtesse täisealisega G.

1995. aastal pressis K4 koos kaasastega erinevatelt kannatanutelt välja raha ja väärisesemeid, ähvardades neid vägivallaga.

Järgnesid veel mitmed relvastatud kallaletungid eelnevatele isikutele.

3.2.5 Viies kinnipeetav – K5

Järgnevas tekstis nimetab autor kinnipeetavat lühidalt K5-ks.

Sündinud 1969. aastal, süüdimõistetud 2005. aastal, sündinud Sillamäel, elukoht Sillamäel, venelane, kodakondsuseta, vallaline, viimane töökoht OÜ Estil - Tehno brigadir, keskkharidus, erialaks autojuht (K5 toimik).

Järgnevalt on kaldkirjas toodud kokkuvõtte mitme aasta vältel K5-ga läbiviidud intervjuudest:

Üksik laps. Kasvas terves peres, isa-ema töötasid: ema oli kokk ja isa elektrik. Käis lasteaias.

Kuni 4. klassini oli õppedukus väga hea. Edasi jätkus vahelduva eduga. Klassikursust kordama jäänud ei ole. Vahel oli ka konflikte õpetajatega, aga erilisi pahandusi ei olnud. Koolikohustust täitis kohusetundlikult. Peale 9. klassi lõpetamist asus õppima kutsekooli, kus lõpetas esimese kursuse. Seejärel võttis dokumendid välja ja kolis elama Venemaale. Seal olid sugulased. Asus õppima keskkooli, mille ka lõpetas. Peale kooli lõpetamist reisis palju mööda Venemaad ja tegeles ettevõtlusega - (kauba vahendaja). Venemaale läks 1987. aastal ja tagasi tuli 1993.aastal.

Abiellus, perre sündis 2 last.

Karistust kannab oma naise ja tema armukese tapmise eest. Esimest korda karistatud. Alkoholiprobleemi ei ole olnud. Küll on tarbinud narkootikume. Esimest korda tarbis 27. aastasel. Proovis kanepit. Edasi juba amfetamiini ja seejärel heroini. Otsis ka ravi. See toimis päris edukalt. Aastase vaheaja järel tuli tagasilöökk, kuid sai uuesti abi.

Tema sõnul on ta pärit tavalisest perest. Üksteist toetati ja aidati. Kahetseb väga sügavalt tehtud, sest lapsed jäid vanemateta. Samuti mõjus tema tegevus väga rängalt vanematele ja vanavanematele. Ema suri 2001.aastal, isa elab. Vanaema kasvatab lapsi.

K5 käib kirikus 4 korda nädalas. Võtab osa sportimisest. Loeb väga palju – põhiliselt armastusromaane.

Järgnevas refereerib autor K5-e toimikut, saamaks lõplikku ülevaadet K5-e kriminaalse karjääri tipust:

K5 on kohtu alla antud süüdistatuna selles, et lõi trepimademel armukadeduse ja kättemaksu pinnal tapmise eesmärgil kaks korda noaga kannatanut S, mille tulemusena kannatanu suri.

Järgmisel päeval lõi K5 armukadeduse ja kättemaksu pinnal tapmise eesmärgil kaasasolnud noaga kannatanule O umbes kümme lööki rinna ja kõhupiirkonda, mille tagajärjel kannatanu O suri sündmuskohal.

3.2.6 Kuues kinnipeetav – K6

Autor nimetab kinnipeetavat järgnevas tekstis lühidalt K6-ks.

Sündinud 1973. aastal, süüdimõistetud 1997. aastal, sündinud Tallinnas, elukoht Tallinnas, venelane, kodakondsuseta, vallaline, ei tööta, omasõnul keskharidus, lukksepa elukutse, varem kriminaalkorras karistamata (K6 toimik).

Järgnevalt on kaldkirjas toodud kokkuvõtte mitme aasta vältel K6-ga läbiviidud intervjuudest.

K6 sündinud eramajas. 3 aastast pere lahutas, K6 kolis koos vaematega ühiselamusse. 14 eluaastal soetas ema korteri. Emaga suhted siiani head. Oli oma emale hea laps. Ei suitseta, ei joo, ei tarbi narkootikume. Narkootikume on proovinud üks kord vanglas.

Käis lasteaias, sai ka ühiselamu lastega hästi läbi. Isa asemel oli vanaisa. Esimesse klassi läks 6 aastast, tervis ei pidanud vastu sattus haiglasse. Alustas 1. klaasi uuest 7 aastast. Klaasikaaslastega hea läbisaamine. Suurem osa klassikaaslaste vanemaid olid sõjaväelased. Lapsed mängisid koos sõjaväeosas. Mängiti põhiliselt sõjamänge.

Suviti, koolivaheajad veetis Venemaal vanaisa juures. Õppimine hakkas meeldima alates 2. klassist. 7. klassis tekkisid esimesed kolmed. Peale koolipäeva lõppemist meeldis jalutamas käia koeraga ja hiljem õppida. Seaduserikkumisi ei ole. 14. eluaastal lõi välja astma, tuli loobuda koerast. Noorpõlves põdes tihti kopsupõletikku.

13. aastaselt läks ratsutamise ringi Niitväljale. Poole aasta pärast, ühel treeningul nägi, kuidas üks tüdruk kukkus hobuselt ja jäi hobuse alla. Peale seda kartis hobuseid. Peale 9. klassi lõpetamist astus õppima Raudteetehnikumi, mille lõpetas, kuigi tervis ei lubanud sooritada praktikat (astma). Sõjaväes K6 ei käinud, kuigi arvel oli.

Kriminaalse karjääri alguseks arvas K6 olevat vanaisa testamenti, kus ta pärandas K6-le 2000 rubla. Saanud täisealiseks hakkas K6 seda raha kulutama, tihti mõttetutele ostudele. K6-le meeldis raha kulutada ja hästi elada, tekkis vajadus uue raha leidmiseks. K6 tahtis elada nagu teised. Ta laenas sugulastelt raha, suutmata seda tagasi anda.

1993. aastal pani toime esimese varguse (varastas tuttava korterist 7000 krooni). Peale karistuse kandmist pani tädi ta tööle ja kaks aastat oli kõik korras. K6 töötas alguses Tallinna sadamas ja hiljem abitöölisena kahes kaupluses. Sel ajal tekkisid sõbrad, kellel oli raha, kes elasid hästi kuid seadusekuulekalt. Tekkis tahe jõuda samale tasemele. Süvenes vajadus „raha tegemiseks“.

Esimene mõte oli osta amfetamiini ja viia see Soome. K6 leidis Soomest sõbranna, kellest sai K6 mõttekaaslane. Sõbranna müüs Soomes korteri, K6 laenas lisaks raha juurde ja osteti amfetamiini. Reis Soome jäi siiski katki, kuna sõbranna kaotas narkootikumide ära müstilistel asjaoludel. Sõbrannale meeldis tarvitada alkoholi ja tõenäoliselt kaotas ta või laskis ära varastada narkootikumid peo käigus. K6l tuli aga tasuda võlg, siin tekkis mõte laenata puuduolev summa sõbrannalt.

Järgnevas refereerib autor K6-e toimikut, saamaks lõplikku ülevaadet K6-e kriminaalse karjääri tipust:

K6 oli antud kohtu alla süüdistatavana mitmetes kuritegudes. Ta oli lubanud muretseda amfetamiini ja selle eesmärgiga võtnud kannatanult raha 10 000 krooni, samas teades, et tal ei õnnestu narkootilist ainet osta. Raha kasutas püstoli ja muusikakeskuse ostmiseks. Kinnipidamisel leiti K6-e juurest püstol ja laskemoon. Nimestikku lisandus ebaseaduslik tulirelva hoidmine, kandmine ja kasutamine.

Mõni päev enne tulistas K6 omakasu ajendil kannatanule kuuli pähe, põhjustades viimase surma. Peale pähe tulistamist röövis K6 kannatanult kaasas olnud 46 000 sularaha.

K6 lõi kannatanul lauanoaga ära pea ja jalad, pannes sellega toime laiba rüvetamise. Äralõigatud kehaosad viis K6 mitmesse prügikasti üle linna.

K6 tunnistas end süüdi ebaseaduslikus relva ja laskemoona omamises, kuid teistes episoodides ta end süüdi ei tunnista.

K6 nimetab summat 10 000 kingituseks ja märkis püstoli omanikuks kannatanu. Tapmise kohta ütles K6, et talle oli kannatanu pea toodud koju sel ajal, kui tema lahendas tuttavatega finantsprobleeme.

Kohus, kuulanud ära kõik osapooled, tunnistajad, uurinud kirjalikke tõendeid, määras K6-le eluaegse vanglakaristuse.

Kohtupsühhaatrilise ekspertiisi aktist nähtub, et tahe kannatanut tappa tekkis K6-l juba varem, viimase hüsteerilise käitumise tõttu.

Sõbrad ei uskunud alguses K6 tegu.

K6 tahab igal juhul vabaneda olenemata vanusest. Vanglas on tekkinud K6-le esimesed tõelised sõbrad. K6 on pöördunud jumala poole. K6 peab end kurjategijaks, kuigi luges kuriteo sooritamise hetkeks kujunenud olukorda väljapääsmatuks.

3.2.7 Seitsmes kinnipeetav – K7

Autor nimetab kinnipeetavat järgnevas tekstis lühidalt K7-ks.

Sündinud 1972. aastal, sündimõistetud 1994. aastal, sündinud Kohtla-Järvel, elukoht Kohtla-Järvel, venelane, vangistuse ajal on K7-l olnud kaks elukaaslast, kodakondsuseta, vallaline, töötu, põhiharidusega, eriala puudub, varem kriminaalkorras karistatud kahel korral (K7 toimik).

Järgnevalt on kaldkirjas toodud kokkuvõtte mitme aasta vältel K7-ga läbiviidud intervjuudest:

Elanud lapsepõlves peres, mille liikmed olid lisaks K7-le veel ema, kasuisa, vend. Pere tänaseni koos. Elavad ja töötavad Soomes. Teised pereliikmed ei ole kriminaalse taustaga. Ema oli ökonomist ja kasuisa keevitaja. Töötasid nendel erialadel kuni Eestist lahkumiseni. Perekond oli üksteist mõistev ja toetav. Kolme aastaselt läks K7 lasteaeda. Sõpradega sai hästi läbi. Oli liider. Vennaga läbisaamine hea. Algklassides õpitulemused olid väga head. Edasi olid küll üksikud kolmed, kuid õppimine ei valmistanud mingeid raskusi. Sõltuvusprobleeme ei ole. Ei ole kunagi narkootikume tarbinud. Ei suitseta. Alkoholi tarbib väga minimaalsel määral. K7 omandas keskhariduse. Seejärel läks tööle. Töötas madrusena, keevitajana. On kriminaalkorras karistatud 2 korral. Esimest korda kohe vanglakaristusega varguse eest. Põhjuseks oli, et raha sai otsa ning raha oli vaja kiiresti hankida. Vanglast vabanedes ei olnud K7-l dokumente ja muutunud oli väga palju ühiskonnas. Keegi K7-t tööle ei tahtnud ning pere oli vahepeal Soome ära läinud. Samuti oli raskendatud seadusi välismaale minekuks. Polnud kedagi, kes teda oleks toetanud. Ise dokumentide puudumise tõttu ka järgi sõita ei saanud. Tekkisid võlad ja vale tutvusring. Tekkis ängistus, viha, mure - eluga midagi peale hakata oskamine.

Järgnevas refereerib autor K7-e toimikut, saamaks lõplikku ülevaadet K7-e kriminaalse karjääri tipust:

K7, koos kaaslastega sõitis autovarguse eesmärgil N. linna, olles eelnevalt soetanud püstoli. K7 kasutas autode peatamiseks politseitöötaja vormi ja saua.

Peatunud autojuhil käskis K7 autost väljuda ja näidata ette auto pagasiruum. Pagasiluugi avamisel tulistas K7 kannatanule selga. Kui viimane kukkus, tulistas ta teise lasu kannatanule pähe.

Koos kaaslastega tiriti laip põdsastesse ja sõideti kannatanu autoga minema.

Nii grupiti töötades, etendades politseitöötajaid, rööviti veel kaks autot. Autod varastati tühjaks.

Ida-Viru Maakohus viitas, et K7 koos kaaslastega moodustasid kuritegeliku organiseeritud püsiva iseloomuga grupi, mis koosnes kolmest inimesest, omavahel ärajaotatud kindlate rollidega, kelle eesmärgiks oli rööv-kallaletungide teostamine ja autojuhtide tapmine.

Kohus, kuulanud ära kõik osapooled, tunnistajad, uurinud kirjalikke tõendeid, määras K7-le surmanuhtluse, mille ringkonnakohus muutis eluaegseks vanglakaristuseks.

Karistuse määramisel lähtus seaduseandja sellest, et K7-le surmanuhtluse kui karistuse asendamine eluaegse vabadusekaotusega on võimalik ainult armuandmise korras, s.o. humaanse aktina, aga mitte teiseliigilise karistuse asendamisega. Eelnevalt peab olema armuandmine, peale seda on võimalik karistuse kergendamine, asendamine eluaegse vabadusekaotusega. Eluaegne vabadusekaotus kinnises vanglas on armuandmise humaanne akt.

3.2.8 Kaheksas kinnipeetav - K8

Järgnevas tekstis nimetab autor kinnipeetavalt lühidalt K8-ks.

Sündinud 1980. aastal, süüdimõistetud 1998. aastal, sündinud Pärnus, elukoht Pärnus, venelane, kodakondsuseta, peres lisaks õde, vallaline, ei tööta, lõpetamata keskkharidus, eriala puudub, varem karistatud kriminaalkorras kahel korral - 1999. aastal, röövimise ja salajase varguse eest (K8 toimik).

Järgnevalt on kaldkirjas toodud kokkuvõtte mitme aasta vältel K8-ga läbiviidud intervjuudest:

Oli kodune laps. Ema lahutas isast. K8 kasvas koos õega. Alates 6. eluaastast tuli perekonda kasuisa. K8 käis lasteaias. Oli haavatav, kuna ei olnud isa. Teistel lastel käisid isad lasteaias järel, temal ainult ema. Kasuisa oli pere juures 10 aastat, siis tekkisid vanematel uued suhted. Kasuisa oli elukutselt meremees ja oli pere juures väga vähe, kuna siis olid meremehed merel vahel pool aastat järjest ja tuli ette ka neid kordi, kus oldi ära peaaegu aasta. Kasuisa oli muidu heasüdamlik. Materiaalses mõttes elas

pere rahuldavalt, sest suuremad rahad tulid siis, kui kasuisa merelt koju tuli. Vahepeal tuli aga elada üpriski kitsalt, sest ema palgast ei jätkunud kõigeks. K8-l tekkisid esimesed vargused poest ja koolipuhvetist. Kui ema sellest teada sai, oli ta väga pettunud ja pahane. Esimest korda jooksis K8 kodust ära 7 aastasena, kuna vanemad tülitsevad tema isa teemal ning selgus vastuolulisi ema räägitus isa kohta. Ema ei soovinud, et ta isa ja tema sugulastega läbi käiks. Õppimine koolis läks K8-l vahelduva eduga. Kui K8 oli kodus, siis ei olnud ka õppimisega probleeme. Alates viiendast klassist oli K8 vahelduva eduga Pärnus ema juures ja aegajalt jooksus. Läks Tallinna ja hakkas seal tänavatel hulkuma. Tallinnasse päriselt läks 14. aastaselt. Viis dokumendid Lasnamäe Gümnaasiumi. Ema teadis, et K8 elab isa juures. Tegelikult üüriti sõpradega korter. Tekkisid kambad ja vargused. Ühiselt otsustati, millised otsad vastu võtta ja milliseid ei. Kõik toimus ühise otsustamise tulemusena. Eirata ühiseid otsuseid ei võinud. Alkoholi ei tarbinud. Proovis mõned korrad, aga see ei olnud temale. Arvab ise, et kuna isa oli krooniline alkohoolik, kes jõi omaette ja üksipäini, siis oli selle kraami vastu vastikus tekkinud. Narkootikume proovis esimest korda 15. aastaselt - suitsetas marihuaanat. Ei meeldinud. 17 aastaselt proovis ära kõik narkootikumid (amfetamiin, heroiin jne). Ei loe ennast sel perioodil narkomaaniks vaid klubisõitlaseks (üritustel, nädalavahetustel). Suitsetama hakkas umbes 10 aastaselt. Emapoolne kodune toetus oli kogu aeg olemas, kuid elu sõpradega oli huvitavam. Ema ei teadnud poja tegudest midagi ja pidas teda hoopis iseseisvaks inimeseks, kes suudab eluga hästi toime tulla.

Järgnevas refereerib autor K8 toimikut, saamaks lõplikku ülevaadet K8 kriminaalse karjääri tipust:

1998. aastal, alaealisena, olles alkoholijoobes, sõjaväeosa territooriumilt värvilise metalli röövimise eesmärgil kasutades elule ja tervisele ohtliku vägivalda isiku kallal koos kaaslastega lõi K8 kannatanud K kirvega pähe ning kaela piirkonda tekitades üliraske kehavigastuse, millesse kannatanu suri. K8 hõivas kannatanule K kuulunud 10 kg vaske ja 8 kg alumiiniumit.

Samal aastal, olles alkoholijoobes, tühermaal, võõra vara röövimise eesmärgil kasutades elule ja tervisele ohtlikku vägivalda, viskas K8 kannatanule A kiviga vastu pead. Tekitas kannatanule üliraske kehavigastuse, millesse kannatanu suri. K8 hõivas kannatanud A 86 krooni ja Eesti passi.

3.2.9 Üheksas kinnipeetav - K9

Autor nimetab kinnipeetavat järgnevas tekstis lühidalt K9-ks.

Sündinud 1966. aastal, süüdimõistetud 1993. aastal, sündinud Uljanovskis Venemaal, elukoht Tallinnas, venelane, kodakondsuseta, lahutatud, abielust poeg, töötanud Tallinna sadamas töölisesena - dokitöölisesena, keskharidus, omandanud mitmeid erialasid - lukksepp, bussijuht.

Järgnevalt on kaldkirjas toodud kokkuvõtte mitme aasta vältel K9-ga läbiviidud intervjuudest:

Sündinud Uljanovski linnas Gagarini tänaval. Põhiliseks elamispiinnaks oli 9 ruutmeetriline tuba, kus elas neli pereliiget. Kui isa lendurist vend oli väljalendudel, kasutas pere onu maja.

9 ruutmeetrilisele pinnale mahtus ära laud, õmblusmasin ja tool, magati põrandal. Lapsepõlvest mäletab K9 isa skandaalitsemist emaga. Ühe suurema skandaali ajal jõudis K9 hüsteerika hooni, peale mida kokutab.

Vanematega suhe oli K9-l puudulik, võimalusel käis kodus ainult söömas. Vanemad olid kogu aja ära – töö. Kooliajal ööbis K9 vanemate juures, vaheajal teises linnas vanaema juures. Kogu vaba aja veetis K9 tänavatel.

Vanemad töötasid alguses sõjatehases õmblejatena, hiljem läksid üle elektroonikatehasesse. Vanemate arvates püüdsid nad kõik anda lastele, töötasid mitme koha peal. Lisaks K9 oli peres ka õde.

Umbes 6 aastasena kukkus K9 avatud luugist pea ees keldrisse, peale seda muutus kinniseks. Oma mäletamist mööda on isa teda karistanud ainult üks kord 7 aastasena, kui ta lõhkus akna, üldiselt isa K9 ei puutunud. Samas K9 kartis kodus olla. 7 aastaselt läks K9 kooli. Esimeses klassis kahe kolme nädala pärast hakkas õpetaja teda kõigi ees joonlauuga pähe peksma, peale seda puudus pikka aega koolis. Õpinguid jätkas teises linnas.

8 aastasena kukkus mänguhoos puu otsast, sellele järgnes mälukaotus. Umbes samal ajal kukkus K9-le pähe lahtine tellis, mille tulemusena oli K9 teadvuseta umbes 5 minutit - järgnesid kestvad peavaluhood.

9. klassi lõpetas K9 keskmiste hinnetega. Astudes keskkooli jätkas ta sisuliselt õpinguid vabakuulajana. Koolis käis harva, kui ta jõudis kooli, jättis ta kõik mis seal öeldi meelde, kodus ei õppinud. Sellel baasil tekkis tüli õpetajatega. Oli sunnitud 10. klassist 1983. aastal lahkuma, läks tööle Uljanovski Masinaehitustehasesse. Samas jätkas õpinguid õhtukoolis, käies kord nädalas õhtukoolis omandas ta keskhariduse poole aastaga. Kohe peale kooli lõpetamist võeti ta sõjaväkke. Teenis dessantvägedes Leedus. Sõjaväeperioodist rääkida ei taha. Enda arvetes K9-l sõpru ei ole, sõbrad olid tema jaoks ainult ajaviitmiseks. Peale Eestisse kolimist on K9 töötanud bussijuhina, kolm kuud turvatöötajana, omab esimese klassi madruse pabereid ja dokkeri töö litsentsi.

Esimest korda proovis suitsu 8 aastaselt. Suitsetama hakkas alates 17. eluaastast, hakates suitsetama oma sünnipäeval. Suitsetas järjest 14 aastat, pakk kuni poolteist päevas.

Jõi kõike, mis põleb, pidevalt tarbis alkoholi alates 17. eluaastast, kuna kodus oli kogu aeg piiritust ja tihti maksti dokkeritele töö eest piiritusega.

Kaasasündinud haigused puuduvad, kuigi esimese kolme eluaasta jooksul oli pidevalt haiglas. Elas üle kõik, mis oli võimalik - rahhiidist koolerani.

Seaduserikkumised: sattus miilitsasse 8 aastasena kui varastas sadamas puhkajatelt rahakotte ja peale 9. klassi lõpetamist viibis kainestusmajas, kuna oli alkoholi pruukinud.

Järgnevas refereerib autor K9 toimikut, saamaks lõplikku ülevaadet K9 kriminaalse karjääri tipust:

1991. aastal pani toime esimese raskema kuriteo - löök kannatanule noaga rinna piirkonda. Selle tulemusena kannatanu suri.

1992. aastal, jooles, tühermaal tungis K9 kallale kannatanule Z , solvas ja lõi rusikatega teda pähe, mingi torkerelvaga lõi kannatanul välja parema silma ja vigastas vasakut ning seejärel kägistas, saadud vigastustesse kannatanu suri.

1992. aastal, jooles, tungis K9 kallale kannatanule L solvas ja lükkas 83 cm puukepi läbi suguorganite umbes 55 cm sügavusele. K9 tõmbas kannatanul tekitatud rebendist välja jämesoole. Tõmbi esemega surus K9 välja kannatanu L silmamunad. Oma tegevusega põhjustas K9 kannatanule L üliraske kehavigastuse, millesse kannatanu suri.

Vestluses tunnistab K9 oma süüid ja peab end kurjategijaks, soovib heastada tekitatud kahju. Tahab saada ükskord vabadusse ja elada täisväärtuslikku elu. Taastada pere. Peale süüdi mõistmist pole perega kohtunud. Lahutamisprotsessi viis läbi ämma vahendusel.

3.3 Tulemuste analüüs

Järgnevalt analüüsib autor eluaegset vangistust kandvate kinnipeetavate kriminaalse karjääri redelit kasutades punktis 2.2 sõnastatud riskifaktoriaalset lähenemist.

Tuginedes intervjuule ja sooritatud kuritegudele, vaatleb autor Tartu Vanglas eluaegset vangistust kandvate kinnipeetavate kriminaalsele karjäärile suunavaid tegureid:

K1 mõisteti süüdi 29 aastaselt.

K1-l esinesid järgmised riskitegurid:

- Alkoholi kuritarvitamine.
- Suitsetamine.
- Täisväärtusliku pere puudumine.
- Sõprade puudumine.
- Huvi puudumine ümbritseva vastu.
- Madalast IQst tulenev, alaväärsus kompleksile toetuv depressioon.

- Depressioonile toetuv äkkviha.
- Madala IQga seonduv võimetus õppida, seega madal haridustase.
- Töötus.
- Vallalisus.
- Põhiharidus.
- Perevägivald.

K2 mõisteti süüdi 44 aastaselt.

K2-l esinesid järgmised riskitegurid:

- Töötus.
- Vallalisus.
- Algharidus.
- Eelnev karistatus.

K3 mõisteti süüdi 29 aastaselt.

K3-l esinesid järgmised riskitegurid:

- Psühhoopaatia.
- Agressiivsus.
- Väljakujunenud alkoholism.
- Suitsetamine.

K4 mõisteti süüdi 36 aastaselt.

K4-l esinesid järgmised riskitegurid:

- Tagasihoidlik kasv.
- Täisväärtusliku pere puudumine.
- Perevägivald.
- Psühhoopaatia.
- Alkoholi kuritarvitamine.
- Suitsetamine.

- Vallalisus.
- Töötus.

K5 mõisteti süüdi 35 aastasel.

K5-l esinesid järgmised riskitegurid:

- Narkootikumide tarvitamine.
- Kalduvus äkkvihale.

K6 mõisteti süüdi 24 aastasel.

K6-l esinesid järgmised riskitegurid:

- Vallalisus.
- Töötus.
- Mittetäielik pere.
- Psühhoopaatia.

K7 mõisteti süüdi 22 aastasel.

K7-l esinesid järgmised riskitegurid:

- Vallalisus.
- Töötus.
- Alkoholi kuritarvitamine.
- Eelnev karistus.
- Valed sõbrad.
- Ängistus, viha.

K8 mõisteti süüdi 18 aastasel.

K8-l esinesid järgmised riskitegurid:

- Vallalisus.
- Töötus.
- Varasem karistus.

- Mittetäielik pere.
- Valed sõbrad.
- Narkootikumide tarvitamine.
- Suitsetamine.

K9 mõisteti süüdi 26 aastaselt.

K9-l esinesid järgmised riskitegurid:

- Mittetäielik pere.
- Valed sõbrad.
- Suitsetamine.
- Alkoholi kuritarvitamine.
- Elamispinna puudumine.

Eelneva arutluskäigu koondab töö autor järgmisele leheküljele koondtabelisse.

Tabel 1. Uuritud isikute riskitegurid:

Kinnipeetav	K1	K2	K3	K4	K5	K6	K7	K8	K9	Riskifaktori esinemine
Riskitegurid										
Alkoholi kuritarvitamine	x		x	x			x		x	5
Suitsetamine	x		x	x				x	x	5
Mittetäielik pere	x			x		x	x	x	x	6
Sõprade puudumine	x							x	x	3
Huvi puudumine	x									1
Depressioon	x									1
Äkkviha, agressiivsus	x		x		x		x			4
Töötus	x	x		x		x	x	x		6
Vallalisus	x	x		x		x	x	x		6
Perevägivald	x			x						2
Hariduse puudumine	x	x								2
Psühhopaatia			x	x		x				3
Narkootikumid					x			x		2
Eelnev karistus		x					x	x		3
Elamispinna puudumine									x	1
Riskifaktoreid kokku:	11	4	4	7	2	4	6	7	5	

Kõige rohkem on kinnipeetavatel riskitegureid - 11, kõige vähem - 2. Millest võiks järeldada, et erinevad riskitegurid on erineva kaaluga. Eluaegset vangistust kandvad kinnipeetavad on oma kriminaalse karjääri tippu jõudnud erinevate riskitegurite toel. Keskmise summaarne riskitegurite arv Tartu Vanglas viibivate eluaegset vangistust kandvatel kinnipeetavatel on 5,5. Tõenäoliselt on võrreldes tavakurjategijatega nende riskitegurite arv suurem ja nende toime intensiivsem.

Enim esineb riskitegur - töötus, vallalitus ja mittetäielik pere, järgneb alkoholism. Kõige vähem esineb riskitegurina depressioon ja elamispinna puudumine, samuti eelnev karistatus ja hariduse puudumine.

Sellest võib järeldada, et haridus ei taga alati konfliktsituatsioonis toimetulekut.

Tartu Vanglas eluaegset vanglakaristust kandvate kinnipeetavate hulgas saab lisariskitegurina välja tuua kidura kasvu või halva tervise.

Autor toob välja ühe tulevikus tõenäoliselt suuresti leviva hakkava riskifaktorite ahela. Kidurale kasvule või tervisele, halvale õppeedukusele lisanduv doos narkootikume ja viimase najal tekkinud agressiivsuse toel paneb eelnevalt karistamata indiviid toime koletuid tegusid.

Kidurat kasvu või tervist võib siiski võtta ainult lisariskitegurina, kuna üldjuhul on eluaegset vangistust kandvad kinnipeetavad tugeva kehaehitusega indiviidid.

Töös aluseks olnud hüpotees: eluaegse kinnipeetava kriminaalne karjäär saab alguse juba lapsepõlves ja on riskitegurite eripärane kompositsioon, leidis kinnitust osaliselt.

Kõikide eluaegset vangistust kandvate kinnipeetavate karjäär ei saanud alguse lapsepõlves, küll aga moodustab iga kinnipeetava kriminaalse karjääri riskiteguritest eripärane kompositsioon.

KOKKUVÕTE

Tartu Vanglas aastatel 2003-2006 läbiviidud eluaegset vanglakaristust kandvate kinnipeetavate kriminaalsete karjäärade uuringu olulisem resultaat on järgmine:

Uuringu tulemus andis ühtse pildi Tartu Vanglas eluaegset vanglakaristust kandvate kinnipeetavate eelnevast elukäigust.

Uuritavaid kinnipeetavaid oli 12. Autori poolt läbiviidud uuringu lõppfaasi jõudsid 9 Tartu Vanglas karistust kandvat või karistust kandnud eluaegset vanglakaristust kandvat kinnipeetavat.

Uuringu läbiviimise ajal toimusid uuritava grupi sees muutused. Valimist langes vanglatevahelise ümberpaigutuse tõttu välja 2 eluaegset vanglakaristust kandvat kinnipeetavat, üks suri.

Üks kinnipeetav keeldus kategooriliselt rääkimast oma minevikust olevikust ja tulevikust.

Kõige põhilisem järeldus oli, et nende elukäik enamikul juhtudel ei ole olnud edukas.

Autor saab välja tuua järgnevad läbivad riskitegurid, reastatuna esinemise sageduse järgi, mis on põhjustanud kriminaalse karjääri:

- Töötus.
- Vallalisus.
- Täisväärtusliku pere puudumine.
- Väljakujunenud alkoholism.
- Varane suitsetamine.
- Depressioonile toetuv äkkviha.
- Sõprade puudumine või vale tutvusring.
- Psühhopaatia.
- Eelnev karistus.
- Perevägivald.

- Madal haridusetase.
- Narkootikumid.
- Huvi puudumine ümbritseva vastu.
- Madalast IQst tulenev, alaväärsus kompleksile toetuv depressioon.
- Elamispinna puudumine.

Kriminaalse karjääri ja elu vahel on tugev seos. Riskitegurid ei toimi iseeneslikult, nad ainult suurendavad kriminaalse käitumise riski. Eluaegset vanglakaristust kandvate kinnipeetavate elu võib võtta kui allakäiguspiraali. Ainult et nemad on jõudnud spiraali põhja.

Uuring kinnitas autori poolt püstitatud hüpoteesi ainult osaliselt:

Eluaegset vangistust kandvate kinnipeetavate kriminaalne karjäär ei alga üldjuhul lapsepõlvest. Eluaegset vangistust kandvate kinnipeetavate vanus kõikus süüdimõistmise hetkel 18. – 44. eluaastani. Eelnevalt oli kriminaalkorras karistatud vaid kolm uuritavat. Vaieldamatult on eluaegset vangistust kandvate kinnipeetavate karjäär riskitegutite eripärane kompositsioon. Kokku on summeerunud mitmed, teinekord isegi kümned erinevad riskitegurid.

Eesti ühiskond ei soovi teada, miks satub inimene eluks ajaks vanglasse. Süüdistatakse endiselt peret, vanemaid, alkoholi, riiki, kuid puudub soov probleemidega tegeleda. Käesolevas uurimustöös toodi välja erinevaid, kriminaalse karjääri riski suurendavaid tegureid.

Autor peab riskifaktoriaalset lähenemist edumeelseks, sest ka vanglates pööratakse järjest rohkem tähelepanu erinevate riskide analüüsimisele. Selline lähenemine võiks toetada resotsialiseerumise ja ka preventsiiooni tulemuslikkuse tõusu.

SUMMARY

The current graduate thesis is in Estonian on 43 pages, the theme is “Risk Factors of Criminal Career of Lifelong Detainees”, based on examples of lifelong detainees in the Tartu Prison.

The summary is in English, 22 written sources were used at writing the thesis.

Keywords are *criminal career, risk factors*.

The study object of the current thesis is criminal careers and the subject is ascertainment of risk factors of development of careers of lifetime detainees serving their sentences in the Tartu Prison.

The aim of of the current thesis is finding out the risk factors that led to lifelong sentences through interviews with and case analyses of lifetime detainees in the Tartu Prison.

Study methods used were interviews and case analyses based on personal files of lifetime detainees.

Practical meaning of the thesis is that the current problem is topical and sparsely studied.

The current thesis attempts to provide a possibility to determine the probability of a person to make a criminal career.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Blumstein, A., Cohen, J., Roth, J. & Visher, C. (Eds.) 1986. Criminal Careers and „Career Criminals” I, II; Report of the National Academy of Sciences Panel on Research on Criminal Careers. Washington, D.C.: National Academy Press.
2. Clinard, M. B., Meier, R. F. 1995. Sociology of Delivant Behaviour. Ninth Editor. Fort Worth.
3. Farrington, D. P. 1991. Antisocial personality childhood to adulthood. The Psychologist, Vol 4.
4. Farrington, D. P. 1997. Human development and criminal careers. Oxford Handbook of Criminology. Oxford Clarendon Perss.
5. Ginter, J., Saarsoo, H. & Sootak, J. 2000. Alaealiste õigusrikkumised: kriminaalõiguslik, menetluslik ja kriminoloogiline aspekt. Tartu. Tartu Ülikool, Õigusteaduskond.
6. Felson, M. 1998. Crime and Everyday Life. Second Edition. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
7. Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2004. Uuri ja kirjuta. Tammi. Helsinki.
8. Kaiser, G. 1990. „Lebenstil”. Entwicklung und kriminologische Bedeutung eines Konzepts. Berlin.
9. Kenkmann, P. & Saarniit, J. 1998. Longituuduurimused: kogemusi ja tulemusi. Tartu: TÜ Kirjastus.
10. Lyckenbill, D. F. & Best, J. 1981. Careers in deviance and respectability: The analogy`s limitations. Social Problems, Vol. 29.
11. Moffitt, T. E. 1993. Adolescence-limited and life-course-presistent anticlobal behaviour: A developmental taxonomy. Psychological Review, Vol. 100.
12. Olweus, D. 1989. Prevalence and incidence in the study of antisocial behaviour: Definitions and measurement. Cross-national Research in Selfreported Crine and Delinquency.
13. Pinatel, J. 1963. Traite` de criminologie. Paris: Dalloz.
14. Powers, E. & Witmer, H. 1951. An Experiment in the Prevention of Delinquency. New York: Columbia University Press.
15. Raska, E. 1994. Kriminoloogia üldkursus II. Tallinn.
16. Raska, E. 2002. Kriminoloogia. Sissejuhatus ainese. Tallinn.

17. Robson, C. 1995. Real world research. A resource for social scientists and practitioner-researchers. 5. painos. Oxford: Blackwell.
18. Saar, J. 2001. Alaealiste õiguserikkujate hilisemast kriminaalsest karjäärast aastatel 1985-1999 läbi viidud longituuduuringu andmetel. Sotsiaaltöö. Tallinn.
19. Saar, J. Martina, A. Ahven, A. Annist, A. Ginter, J. 2002. Kuritegevus Eestis 1991-2001. Tallinn.
20. Thornberry, T. P. 1997. Introduction: Some advantages of developmental and lifecourse perspectives for the study of crime and delinquency. Vol. 7. New Brunswick, N.J.: Transaction.
21. Traat, U. 2005. Kriminoloogia loengud. (Avaldamata materjal). Tallinn.
22. 9 Tartu Vanglas eluaegset vangistust kandva kinnipeetava isiklikku toimikut.